

Význam projektu Noc s Andersenem při rozvoji čtenářské gramotnosti v multilingvní výchově

The Importance of the Andersen Night Project for the Development of Reading Literacy in Multilingual Education

Markéta Švamberk Šauerová

Abstrakt: Projekt *Noc s Andersenem*, původně iniciovaný Knihovnou Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti, se stal významnou akcí na podporu dětského čtenářství nejen v České republice, ale i v zahraničí. Tento příspěvek analyzuje jeho přínos v kontextu školní a mimoškolní literární iniciace v kontextu multilingvní výchovy a ukazuje, jak projekt prostřednictvím netradičních aktivit může ovlivnit vnímání četby jako kulturní hodnoty, motivovat děti ke čtení a podporovat jejich vztah k českému jazyku a kultuře. Příspěvek ukazuje na zkušenosti českých škol v zahraničí (konkrétně české školy v Severní Americe) s využitím tohoto projektu. Výsledky ukazují, že *Noc s Andersenem* nejen zvyšuje zájem dětí o čtení, ale také posiluje jejich kulturní povědomí a motivaci k učení se českému jazyku. Zvyšuje rovněž motivaci rodičů zapsat dítě do české školy.

Klíčová slova: Čtenářství, multilingvní výchova, literární iniciace, *Noc s Andersenem*, kulturní identita

Abstract: The Night with Andersen project, originally initiated by the Bedřich Beneš Buchlovana Library in Uherské Hradiště, has become a significant initiative in promoting children's reading not only in the Czech Republic but also internationally. This paper analyzes its contribution within the context of school and extracurricular literary initiation in multilingual education and demonstrates how the project, through unconventional activities, can influence the perception of reading as a cultural value, motivate children to read, and foster their connection to the Czech language and culture. The paper highlights the experiences of Czech schools abroad (specifically Czech schools in North America) with the implementation of this project. The results indicate that Night with Andersen not only increases children's interest in reading but also strengthens

their cultural awareness and motivation to learn the Czech language. Additionally, it enhances parents' motivation to enroll their children in Czech schools.

Keywords: Reading, multilingual education, literary initiation, Night with Andersen, cultural identity

Úvod

Čtenářská gramotnost je klíčovou dovedností v moderním vzdělávacím systému a v každodenním životě. Jak uvádí Kaščáková (2013), schopnost číst a rozumět přečtenému je nezbytná pro akademický úspěch, rozvoj kritického myšlení a tvorbu vlastních názorů. Tato dovednost zahrnuje nejen technickou schopnost dekódovat text, ale také porozumění, analýzu a aplikaci informací. V multilingvní výchově nabývá čtenářská gramotnost dalšího rozměru, protože je spojena s osvojováním kultury a hodnot příslušného jazyka. Děti, které se učí více jazyků, musí často překonávat jazykové bariéry, což může být náročné, ale zároveň obohacující, protože čtení v cizím jazyce rozšiřuje jejich kulturní obzory. Nejde přitom pouze o technické zvládnutí čtení, ale o hlubší schopnost rozumět textu, kriticky jej hodnotit a propojovat s osobní zkušeností i kulturním kontextem. V multilingvním prostředí, kde si žáci osvojují jazyk společně s kulturními prvky, tak nabývá četba významného motivačního charakteru (srov. Švamberg Šauerová, 2015a; 2015b; 2023).

Projekt Noc s Andersenem, který vznikl v roce 2001 v Knihovně Bedřicha

Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti, je jednou z nejúspěšnějších iniciativ na podporu dětského čtenářství v České republice. Tato akce, pojmenovaná po dánském pohádkáři Hansi Christianu Andersenovi, kombinuje čtení s netradičními aktivitami, jako je přespání v knihovně, a vytváří tak prostředí, kde se děti učí vnímat čtení jako zábavu a dobrodružství (Hanáčková & Čápková, 2007).

Tento přístup je v souladu s konceptem sekundární literární iniciace, jak jej definuje Švamberg Šauerová (2015; srov. Garbe, 2007), která zdůrazňuje potřebu systematického vedení dětí k čtení prostřednictvím zábavných a interaktivních aktivit, jež propojují literaturu s jejich osobními zkušenostmi a podporují rozvoj čtenářské radosti.

Tento článek zkoumá význam projektu v kontextu multilingvní výchovy, jeho přínosy pro české školy v zahraničí a jeho celkový dopad na rozvoj čtenářské gramotnosti.

Čtenářská gramotnost a multilingvní výchova

Čtenářská gramotnost je komplexní dovednost, která zahrnuje technické, kognitivní a sociální aspekty (Gavora,

1992; Najvarová, 2010; Afflerbach, Pearson, & Paris 2007, Johns & Lenski, 2012). Vyžaduje nejen schopnost dekodovat text, ale také porozumění obsahu, kritické hodnocení a vnitřní motivaci.

Sekundární literární iniciace, jak ji v Dynamické modelu vývoje čtenářství Švamberk Šauerová (2015a) popisuje, klade důraz na vytváření pozitivního vztahu k čtení prostřednictvím aktivit, které děti motivují k objevování literatury jako zdroje zábavy a inspirace. Tento proces zahrnuje diskuse o přečteném, tvořivé aktivity a propojování literatury s kulturou a hodnotami (viz graf 1 dále), což je zvláště důležité v multilingvní výchově.

Multilingvní výchova neznamena pouze výuku druhého jazyka (Švamberk Šauerová, 2023). Zahrnuje formování vztahu dítěte ke kultuře, jejímu narativu, tradicím i vnímání identity. Četba zde funguje jako silný mediátor mezi jazykem a kulturou. Motivace ke čtení však nevzniká automaticky – je nutné ji cíleně rozvíjet, budovat pozitivní postoj dětí k četbě a vytvářet prostředí, které je k tomu podnětné. Jedním z osvědčených přístupů jsou projekty knihoven, které dokáží propojit literaturu se zážitkem.

Zážitkové přístupy k četbě mohou zásadně ovlivnit vnímání knihy u dítěte (srov. Šauerová, 2015; Švamberk Šauerová, 2015a, 2017, 2019a, 2019b; Švamberk Šauerová & Špičáková, 2020). Pokud je četba spojena s pozitivními emocemi, sdílením a atmosférou výjimečnosti, může se stát klíčem k celoživotnímu

zájmu o literaturu. *Noc s Andersenem* proměňuje knihovnu v magický prostor a knihy v brány k dobrodružství. Děti si během této akce nejen čtou, ale i diskutují, dramatizují příběhy, tvoří výtvarné reakce na čtený text – literatura se tak stává živým nástrojem komunikace.

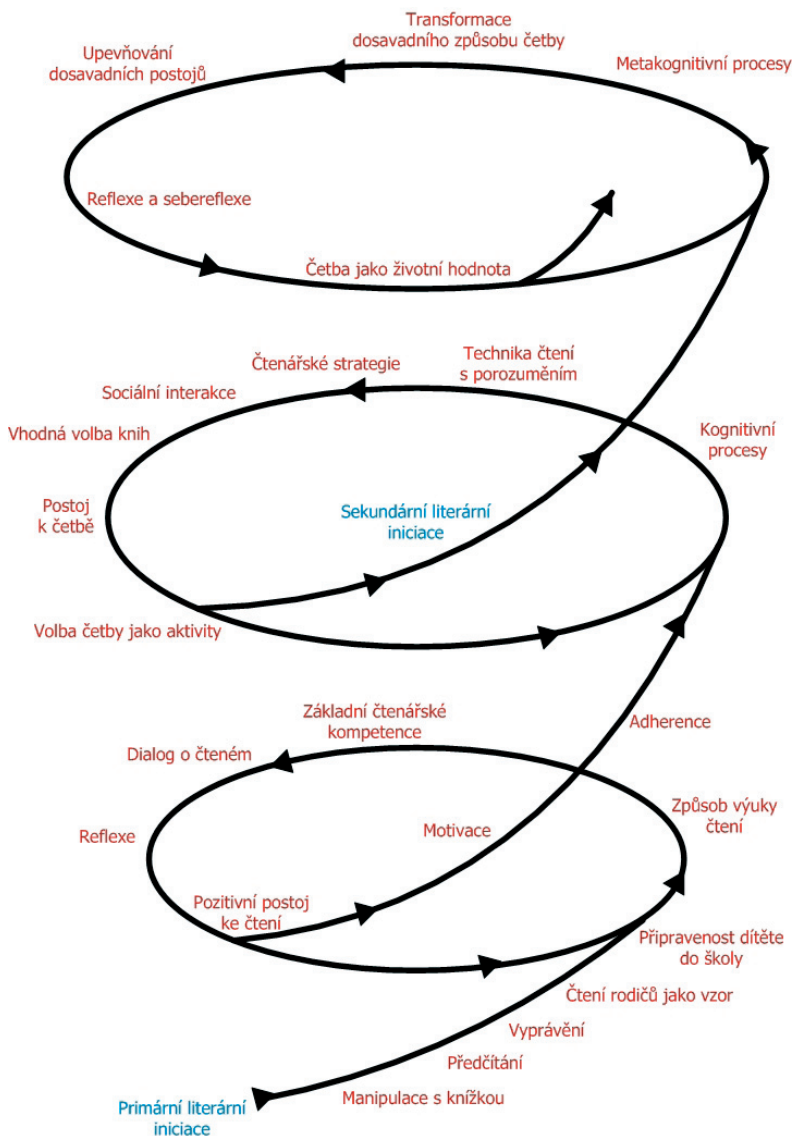
U multilingvních žáků je klíčové vytvářet pozitivní vztah ke čtení, protože čtení v cizím jazyce může být náročnější. Učitelé proto využívají různé motivační strategie, včetně projektů, jako je *Noc s Andersenem*, které děti povzbuzují k aktivnímu zapojení do čtení prostřednictvím her, soutěží a společných aktivit. Tyto aktivity pomáhají překonávat jazykové bariéry tím, že čtení prezentují jako zábavnou a společenskou činnost.

Například dramatizace pohádek nebo tvořivé dílny, jak zdůrazňuje Švamberk Šauerová (2020), podporují sekundární literární iniciaci tím, že děti aktivně zapojují do literárního procesu a pomáhají jim vytvořit si osobní vztah k přečtenému, takový postup motivuje děti k většímu zájmu o jazyk a kulturu.

Projekty knihoven na podporu čtenářské gramotnosti

V České republice existuje řada projektů zaměřených na podporu čtenářské gramotnosti. Mezi ně patří například anketa Suk třeme všichni, Už jsem čtenář – knížka pro prvňáka, Týden knihoven nebo Velké říjnové společné čtení (Švamberk Šauerová, 2015a). Tyto inici-

VÝZNAM PROJEKTU NOC S ANDERSENEM

Graf č. 1. Dynamický model vývoje čtenářství (Švamberská Šauerová, 2015)

ativy mají za cíl motivovat děti ke čtení prostřednictvím zábavných a interaktivních aktivit. Například program Už jsem čtenář poskytuje prvňákům jejich první knihu, což podporuje jejich rané čtenářské návyky. Týden knihoven zase nabízí workshopy a akce, které přibližují knihovny široké veřejnosti.

Noc s Andersenem se však od těchto projektů liší svou unikátní formou pře-spání v knihovně, které děti vnímají jako dobrodružství. Tento formát kombinuje čtení s neformálním prostředím, což zvyšuje atraktivitu knihoven pro mladé čtenáře. Děti nejen čtou, ale také se zapojují do her, kvízů a diskusí, které rozvíjejí jejich kreativitu a sociální dovednosti.

Projekt Noc s Andersenem jako nástroj motivace

Projekt Noc s Andersenem je jedinečnou iniciativou, která propojuje zážitkovou formu vzdělávání s podporou čtenářství. Přespání dětí v knihovnách, školách či jiných institucích, doprovázené společným čtením, hrami a poznáváním literárního světa, vytváří u dětí pozitivní vztah ke knihám. Jedinečnost projektu spočívá v jeho schopnosti proměnit knihovnu ve „kouzelné místo“ a čtení v dobrodružství.

Noc s Andersenem: Historie a popis projektu

Projekt Noc s Andersenem vznikl v roce 2001 v Knihovně Bedřicha Beneše Buch-

lovana v Uherském Hradišti díky iniciativě knihovnic Hany Hanákové a Miroslavy Čáповé. Inspirovány zkušeností, že děti rády přespávají na neobvyklých místech, vytvořily akci, při níž děti stráví noc v knihovně obklopeny knihami. Program zahrnuje čtení pohádek, hraní her, soutěže, tvořivé dílny a další aktivity, které mají děti motivovat k zájmu o literaturu (Hanáčková & Čáповá, 2007).

Od svého vzniku se projekt rozšířil do stovek knihoven, škol, dětských domovů a dalších institucí nejen v České republice, ale i v zahraničí. V roce 2024 se akce zúčastnilo přes 22 000 dětí a 5 000 dospělých na více než 660 místech v Evropě, včetně Slovenska, Polska a Slovinska. Projekt získal řadu ocenění, včetně Ceny českých knihovníků (2005) a prestižní The Hans Christian Andersen Award v Dánsku (2013). Tato ocenění potvrzují jeho význam a dopad na dětské čtenářství (nocsandersenem.cz; 2025).

Cíle projektu Noc s Andersenem

Hlavním cílem projektu je podpora dětského čtenářství. Děti si prostřednictvím akce uvědomují, že čtení může být zábavné a dobrodružné. Knihovna se stává kouzelným místem, kde se mohou setkat s novými příběhy a prožít nezapomenutelnou noc. Projekt také oslavuje Mezinárodní den dětské knihy, který připadá na 2. dubna, výročí narození Hanse Christiana Andersena. Důležitým aspektem je propojení čtenářů napříč světem, kdy si

děti uvědomí, že sdílejí vášeň pro čtení s vrstevníky z různých zemí literaturu (Hanáčková & Čápková, 2007).

Dalším cílem je posílení sociálního aspektu čtení. Děti během akce spolupracují, sdílejí své dojmy z přečtených příběhů a zapojují se do skupinových aktivit, což podporuje jejich komunikační a sociální dovednosti. Projekt také pomáhá knihovnám a školám navázat užší kontakt s komunitou a rodiči, kteří často pomáhají s organizací akce.

Projekt Noc s Andersenem v multilingvní výchově

V multilingvní výchově hraje Noc s Andersenem klíčovou roli při podpoře čtení v cizím jazyce, zejména v českých školách v zahraničí, jako jsou školy v síti Českých škol Severní Ameriky. Tyto školy, podporované Masaryk Memorial Institute (blíže např. Masaryk Memorial Institute, 2023), organizují přespání s četbou Andersenových pohádek v českém jazyce, což posiluje vazbu žáků na českou kulturu. Například školy v Torontu a Chicagu zahrnují do programu čtení pohádek v originále i v překladech, což umožňuje dětem porovnávat jazykové nuance a lépe chápat kulturní kontext.

Učitelé těchto škol popisují zvýšený zájem dětí o čtení a vyšší motivaci k poznávání české kultury po účasti na projektu (výsledky dotazníků a rozhovorů s učiteli - viz dále). Děti, které se učí češtinu jako druhý jazyk, často čelí výzvám spojeným s omezenou expozicí

jazyku. Noc s Andersenem jim nabízí příležitost ponořit se do české literatury zábavnou formou, což zvyšuje jejich sebevědomí při používání jazyka. Navíc aktivity, jako jsou dramatizace pohádek nebo tvoření na základě přečtených příběhů, pomáhají rozvíjet jejich jazykové dovednosti a kreativitu.

Orientační šetření významu projektu mezi učiteli českých škol Severní Ameriky

V květnu 2024 měla autorka příspěvku možnost setkat se s 54 účastníky českých škol Severní Ameriky na 12. ročníku konference českých škol v Torontu. V rámci odborné spolupráce s učiteli bylo provedeno krátké dotazníkové šetření zaměřené na význam projektu Noc s Andersenem pro výuku českého jazyka v těchto českých školách. Toto šetření bylo doplněno neformálními rozhovory s učiteli. Učitelé shodně uváděli níže prezentované benefity, které jim projekt poskytuje (viz tabulka 1):

- zvýšení zájmu o četbu
- vyšší motivace žáků poznávat českou kulturu
- zájem rodičů o aktivity české školy, která zajišťuje výuku češtiny (pro upřesnění je nutné doplnit, že výuka probíhá nadstandardně k běžné výuce, obvykle 1x týdně v odpoledních/večerních hodinách nebo o víkend, děti plní požadavky běžné školní

Tabulka č. 1. Benefity projektu z pohledu učitelů českých škol v Severní Americe

Ukazatel	Podíl pozitivních odpovědí (%)
Zvýšení zájmu o čtení	94 %
Posílení kulturní identity	89 %
Aktivizace rodičovské komunity	82 %
Zlepšení jazykových kompetencí	87 %

Zdroj: vlastní úprava

docházky, kam dochází v průběhu týdne, docházku do české školy je nutné zkoordinovat s běžnou výukou, mimoškolními aktivitami, životem celé rodiny); projekt zvyšuje zájem dětí o čtení a podporuje jejich motivaci k učení se českému jazyku a kultuře; rodiče těchto žáků také oceňují zapojení škol do podobných aktivit, protože výuka češtiny probíhá nadstandardně, často v odpoledních hodinách nebo o víkendech.

Mezi nejaktivnější české školy, které realizují projekt dlouhodobě a pravidelně patří česká škola v Portlandu a česká škola v Chicagu. Specifické místo v podpoře a udržení národní identity české menšiny má Masaryk Memorial Institute Scarborough (Toronto) a aktivity realizované prostřednictvím MŠMT a Spolku Česká škola bez hranic – společně česky napříč světadíly.

Zajímavé může být porovnání výsledků šetření mezi učiteli českých škol Severní Ameriky s výzkumy realizova-

nými mezi knihovníky v ČR. Tato šetření (např. výsledky šetření SKIP) ukazují, že Noc s Andersenem je vnímána jako vynikající nápad, který přispívá k rozšíření povědomí o čtenářské gramotnosti mezi širokou veřejností. Knihovníci oceňují, že projekt přitahuje do knihoven nové návštěvníky a pomáhá budovat pozitivní obraz knihovny jako centra komunitního života.

Rozdílné pohledy knihovníků a učitelů odrážejí odlišné priority těchto skupin. Knihovníci kladou důraz na komunitní a kulturní význam projektu, zatímco učitelé zdůrazňují jeho vzdělávací přínosy, zejména v kontextu bilingvní výuky a posilování národní identity. Obě skupiny se však shodují na tom, že Noc s Andersenem má pozitivní dopad na dětské čtenářství a podporuje celoživotní lásku ke knihám.

Závěr

Projekt Noc s Andersenem se stal jednou z nejúspěšnějších iniciativ na pod-

poru dětského čtenářství. Jeho unikátní formát, který kombinuje čtení s dobrodružstvím přespání v knihovně, motivuje děti k zájmu o knihy a posiluje jejich vztah ke čtení. Má významný přínos i pro vzdělávání v menšinových školách v zahraničí – jak pro české děti migrantů (aktuálních i rodin, které žijí v cizině již po mnoho generací, přesto jsou stále na svůj národní původ hrdí), tak i pro cizince, kteří z různých důvodů mají zájem o českou kulturu a literaturu.

V souladu s konceptem sekundární literární iniciace podle Švamberg Šauerové projekt nejen podporuje čtenářské

dovednosti, ale také vytváří prostředí, kde se děti učí vnímat literaturu jako zdroj radosti a inspirace, což významně přispívá k motivaci žáků i jejich rodin k výuce.

V multilingvní výchově hraje klíčovou roli při propojování žáků s kulturou jazyka, který si osvojují. Rozšíření projektu do zahraničí, zejména do českých škol v Severní Americe, ukazuje jeho univerzální přitažlivost a potenciál inspirovat děti k celoživotní lásce ke čtení. Budoucí výzkum by mohl zkoumat dlouhodobé dopady projektu na čtenářské návyky dětí a jeho potenciál pro další rozšíření do jiných jazykových komunit.

Literatura

- Afflerbach, P., Pearson, P. D., & Paris, S. G. (2007). Skills and strategies: Their differences, their relationships, and why it matters. In K. Mokhtari & R. Sheorey (Eds.), *Reading strategies of first and second language learners: See how they read*. Norwood, MA: Christopher-Gordon Publishers.
- Garbe, C. H. (2008). Lesen in Deutschland: Aktuelle Forschungsergebnisse, Problemlagen und Förderkonzept. In S. K. I. Prokešová Sitařová (Trans.), *Čtenářství, jeho význam a podpora. Výzkum, teorie a praxe v České republice a Spolkové republice Německo* (pp. 5–14). Praha: SKIP & Goethe Institut.
- Gavora, P. (1992). *Žiak a text*. Bratislava: SPN.
- Hanáčková, H., & Čápková, M. (2007). Knihovnici rozpoutali mezinárodní čtecí epidemii. *Grand Biblio*, 1(3), 10–11.
- Hutařová, I. (2011). Anketa SUK: aneb, Jsou u nás i děti, které čtou. *Bulletin SKIP*, 20(2), 16–17.
- Johns, J. L., & Lenski, S. D. (2012). *Improving reading: Interventions, strategies, and resources*. Dubuque, IA: Kendall Hunt Publishing.
- Kašáková, S. (2012). Proces utvárania čítania na základnej škole. In M. Čuřín, V. Víška, & I. Podoláková (Eds.), *Gramotnost ve škole. Sborník z konference*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta UHK.

- Košková, A. (2001). Podpora čtenářské gramotnosti v Národní pedagogické knihovně Komenského. *Čtenář: Měsíčník pro knihovny*, 63(2).
- Masaryk Memorial Institute. (2023). *Annual report on Czech language education in North America*. Toronto: MMI.
- Najvarová, V. (2008). *Čtenářská gramotnost žáků 1. stupně základní školy* [Disertační práce, Masarykova univerzita].

doc. PhDr. Markéta Švamberk Šauerová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA, spol. s r. o.

svamberk.sauerova@palestra.cz